

10. Doczekalska T. Innowacje jako proces zmian w placówce oświatowej. Archiwum publikacji w serwisie Publikacje edukacyjne: режим доступу: <http://www.publikacje.edu.pl/publikacje.php?nr=2912>
11. Dudel B., Kowalczyk-Wałędziak M., Łogwiniuk K., Szorc K., Wróblewska U. Innowacje w teorii i praktyce edukacyjnej (na przykładzie województwa podlaskiego). / Barbara Dudel, Marta Kowalczyk-Wałędziak, Katarzyna Maria Łogwiniuk, Katarzyna Szorc, Urszula Wróblewska: Fundacja Centrum Transferu Wiedzy i Innowacji Społeczno-Pedagogicznych, Białystok 2014. – 148 с.
12. Morzyszek-Banaszczyk E., Iwicka-Okońska A. Nowatorstwo pedagogiczne w teorii i praktyce / Ewa Morzyszek-Banaszczyk, Anna Iwicka-Okońska // Przegląd Edukacyjny – 2007. – №3. – С. – 2–6.
13. Okoń W. Szkoła współczesna. Przemiany i tendencje rozwojowe. Warszawa : «Książka i Wiedza», 1979. – 376 с.
14. Schulz R. Teoretyczne podstawy twórczości pedagogicznej. – Warszawa : Centrum Doskonalenia Nauczycieli, 1990. – 219с.
15. Rusakowska D. Nauczyciel i innowacje pedagogiczne / Rusakowska D. – Warszawa: Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, 1986. - 197 с.

Отримано 12.09.2015 р.

УДК 378.147

Лещенко Л. П. °

Київський національний університет імені Вадима Гетьмана, старший викладач

Шамхалова Н. А.

Київський національний університет імені Вадима Гетьмана, старший викладач

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

В статті висвітлюються психолого-педагогічні засади організації самостійної роботи під час вивчення іноземної мови у вищому навчальному закладі. Ефективність самостійної роботи залежить від її організації, змісту, взаємозв'язку та характеру завдань. Метою самостійної роботи студентів є сприяння у формуванні самостійності як риси особистості та важливої професійної якості студента, суть якої полягає у вміннях систематизувати, планувати, контролювати і регулювати свою діяльність без допомоги і контролю з боку викладача.

Ключові слова: психолого-педагогічні засади, самостійна робота, вивчення іноземної мови, формування самостійності

В статье освещаются психолого-педагогические условия организации самостоятельной работы во время изучения иностранного языка у высшем

учебном заведении. Эффективность самостоятельной работы зависит от ее организации, содержания, взаимосвязи и характера заданий. Целью самостоятельной работы студентов является содействие у формировании самостоятельности как черты личности и важного профессионального качества студента, суть которой заключается в умениях систематизировать, планировать, контролировать и регулировать свою деятельность без помощи и контроля со стороны преподавателя.

Ключевые слова: психолого-педагогические основы, самостоятельная работа, изучение иностранного языка, формирование самостоятельности

This article highlights the psycho-pedagogical principles of independent work in the study of the foreign language in high school. The effectiveness of independent work depends on its organization, content and the nature of tasks and their relationship. The aim of the students' self-work is to promote independence in shaping individual traits as the most important professional quality of any person. The essence of a personality consists in ability to organize, plan, monitor and regulate activities without any help and control from the teacher.

Keywords: psychological and pedagogical principles, independent work, learning the foreign language, the formation of independence

Актуальність досліджуваної проблеми полягає в тому, що на сьогодні зростає необхідність вивчати іноземну мову з орієнтацією на її практичне застосування у побутовому та професійному спілкуванні. Один із напрямів розв'язання проблеми поліпшення мовної підготовки студентів, майбутніх фахівців у різних галузях науки, економіки, освіти — це розвиток самостійності студентів, вдосконалення організації самостійної роботи студентів під час вивчення іноземної мови, поліпшення її методичного забезпечення, впровадження нових інформаційних і педагогічних технологій. Формування самостійності є чи не основною метою навчального процесу у вищій школі. Самостійна робота є одним із найважливіших компонентів освітнього процесу, що передбачає інтеграцію різних видів індивідуальної та колективної навчальної діяльності, яка здійснюється як під час аудиторних, поза аудиторних занять, без участі викладача, так і під його безпосереднім керівництвом.

Проблему самостійної роботи в навчальному процесі досліджували багато вчених-педагогів, зокрема, А.М.Алексюк, Н. Г. Дайрі, Є. Я. Голант, Б. П. Єсіпов, В. А. Козаков, М. І. Махмутов, П. І. Підкасистий та інші. Однак, автори по-різному підходять до визначення поняття "самостійна робота", розкриттю сутності, класифікації видів, значення самостійної роботи в навчальному процесі. Самостійна робота є найважливішим компонентом педагогічного процесу, що передбачає інтеграцію різних видів індивідуальної та колективної навчальної діяльності, яка здійснюється як під час аудиторних, так й позааудиторних занять, без участі викладача та під його безпосереднім керівництвом. У контексті сучасної парадигми навчання самостійна робота домінує серед інших видів навчальної діяльності студентів та дозволяє розглядати знання як об'єкт власної діяльності студента. Пізнавальна діяльність студентів у процесі виконання самостійної роботи характеризується високим рівнем самостійності та активності, являється залученням суб'єкта до творчої діяльності.

Самостійна робота у вищому навчальному закладі передбачає поетапне засвоєння нового матеріалу, його закріплення, застосування на практиці, повторення матеріалу. Як зазначають педагоги-дослідники, Король В.М., Мусієнко В.П., Токова Н.Т.: "Ефективність самостійної роботи залежить від її організації, змісту, взаємозв'язку та характеру завдань у даному виді самостійної роботи і результатів її виконання" [2, с. 15].

Отже, як зазначає автор Демченко О., самостійну роботу можна визначити як форму активної пізнавальної діяльності, що виконується одним студентом або групою за завданням викладача, під його керівництвом, але без його безпосередньої допомоги [1, с. 68]. Щодо самостійної роботи саме з англійської мови, цей вид роботи охоплює підготовку до практичних занять, формування навичок перекладу оригінальної літератури, поповнення лексичного запасу студентів та вдосконалення знань у галузі граматики. На старших курсах самостійна робота часто має науково-пошуковий характер, коли студенти залучаються до участі у наукових конференціях, що проводяться англійською мовою, або до написання наукових статей та тез.

Метою статті є висвітлення психолого-педагогічних засад організації самостійної роботи під час вивчення іноземної мови у вищому навчальному закладі.

Метою сучасного викладача вищої школи є не тільки надання студентам ґрунтовного багажу знань, але й прищеплення їм навичок самостійної роботи, яка сприяє поглибленню й розширенню знань, пробудженню інтересу до пізнавальної діяльності, оволодінню прийомами пізнання та розвитку пізнавальних здібностей, набуттю навичок навчальної, наукової та професійної діяльності тощо. Тому викладач має спрямувати свої дії на створення дидактичних умов, необхідних для своєчасного й успішного виконання роботи. Вдало організована самостійна робота забезпечує активне керівництво процесом виконання завдань, можливість стимулювати організацію при підготовці до роботи і в процесі її виконання.

У сучасних умовах, коли кількість аудиторних годин на вивчення англійської мови скорочується, самостійна робота студентів набуває ще більшого значення. Разом з тим зазначимо, що для ефективної організації самостійної роботи необхідно дотримуватися певних правил та принципів. Ефективність організації самостійної роботи забезпечується певною кількістю літератури, розробленими кафедрою методичними рекомендаціями щодо організації самостійної роботи, проведенням індивідуальних і тематичних консультацій, застосуванням різних форм контролю. Завдання для самостійної роботи — це завдання, яке студент виконує самостійно, поза межами аудиторних занять.

Вимоги до завдань:

- Завдання мають бути різних рівнів складності залежать від можливостей, здібностей і рівня підготовленості студентів.

- Завдання, які виконуються студентами позааудиторно, мають доводитися студентам в інформаційно-методичних матеріалах.

- Зміст завдань із фахових дисциплін має бути зорієнтованим на майбутню професію, інтегрованим з іншими профільними дисциплінами.

- Завдання мають спрямовуватися на перевірку раніше засвоєних знань та вмінь використовувати ці знання.

У дослідженнях С. М. Кустовського підкреслюється, що самостійне опрацювання навчального матеріалу має бути організовано з використанням різноманітних педагогічних методик і технологій: дидактичних ігор, кейс-методики, інтегрованого навчання, проблемного навчання, новітніх інформаційних технологій, технології навчання в малих групах, кооперативного навчання та широкого застосування технічних засобів навчання [3, с. 51].

У сучасній педагогічній практиці серед найефективніших методів самостійної роботи студентів, що сприяють індивідуалізації та інтенсифікації навчального процесу, слід виділити: - проблемно-пошукові методи; - метод проектного навчання; - методи колективної розумової діяльності; - метод застосування новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні. Проблемно-пошукові методи спрямовані на активізацію пізнавальної діяльності студентів. Застосування цих методів спонукає студентів до проведення самостійних досліджень, підвищує мотивацію подальшої роботи, сприяє розвитку логічного мислення, як наслідок, розвитку їх творчої самостійної діяльності. Ідеальним результатом навчання за проблемно-пошуковими методами є формування вмінь раціонально застосовувати всі складові системи цих методів у розвитку та взаємозв'язку [1, с. 68]. Самостійність в придбанні знань передбачає оволодіння складними вміннями та навичками бачити значення та ціль роботи, організацію особистої самоосвіти, вміння по новому підходити до поставлених завдань, розумову активність і самостійність, здібність до творчості. Самостійність роботи студентів вимагає системного підходу і має бути побудована на єдиній методологічній основі. При її організації у вищому навчальному закладі повинні бути чітко визначені зміст та мета самостійної роботи студентів, план, організаційно-методичне забезпечення, і на сам перед форми контролю. Ефективність самостійної роботи забезпечується чіткою організацією та контролем самостійної роботи, створенням необхідних умов для самостійної роботи (бібліотека, читальні зали, комп'ютерні класи, мережа Інтернет); доцільними формами, методами і засобами навчання; навчально-методичним забезпеченням, тощо

Самостійна робота студентів необхідна не лише для оволодіння професійною англійською, але й для формування навичок самостійної роботи в учбовій, науковій та професійній діяльності, які є необхідні у вищій школі; для формування здібності приймати на себе відповідальність за володіння навчальним матеріалом, самостійно вирішувати проблему підвищення рівня володіння мовою і т. д.

Роль викладача в організації самостійної роботи студентів визначається двома основними задачами:

а) допомогти студенту в придбанні навичок самостійної роботи з вивчення навчальної дисципліни, роботи над книгою, конспектуванню, використанню наукового чи навчального матеріалу, ознайомленню з практикою, підготовці доповідей і рефератів для наукових студентських конференцій чи семінарських занять і т.д.

б) забезпечити необхідний контроль за самостійним вивченням студентами навчального матеріалу [2, с. 56].

При комплексній оцінці знань викладач визначає види робіт та критерії оцінювання їх з урахуванням особливостей навчальної дисципліни, обсягу годин, що відведений навчальним планом, контингенту студентів.

Останнім часом з метою підвищення інтересу студентів до навчання та організації самостійної роботи студентів широко застосовуються активні форми і методи пізнавальної діяльності. Професійно необхідними в інноваційному навчанні є імітаційні активні методи, які поділяються на неігрові (імітаційні вправи, аналіз конкретних завдань) та ігрові (розігрування ситуативних завдань, ділові ігри, розігрування діалогів). Ігрові форми навчання характеризуються насамперед ігровим завданням, а також створенням сприятливих умов для його виконання. Для ігрової форми необхідно, щоб включення в неї відбувалось добровільно, за волевиявленням самих студентів. Так, наприклад, викладачі пропонують студентам згурпуватися у команди, які повинні обрати лідера та вирішити разом певну проблему. Студентам дуже подобається демонструвати свої знання лексики за "круглим столом", в процесі "інтерв'ю", а також презентувати свої доповіді чи реферати за допомогою мультимедійних технологій. Таким чином, під час виконання самостійної роботи студенти допоможе майбутнім спеціалістам оперативно приймати рішення, діяти самостійно, творчо. Творчість починається там, де здійснюється самостійний пошук принципів, способів вирішення тієї чи іншої проблеми. Творча особистість розвивається на основі самостійності особистості і є вищим ступенем її розвитку.

Діяльність викладача при організації самостійної роботи студентів на основі індивідуального підходу має включати такі напрями: розробка системи нових завдань із дисциплін різних рівнів складності; індивідуалізація навчальних завдань для виділення типологічних груп; зміна рівнів складності навчальних завдань для студентів різних типологічних груп для того, щоб ступінь самостійності в процесі їх виконання постійно зростав; створення позитивного емоційного фону занять; оптимальні поєднання фронтальної, групової та індивідуальної форм роботи з урахуванням специфічних відмінностей кожної типологічної групи; надання викладачем консультативної допомоги залежно від типологічних особливостей студентів і рівня складності навчального завдання; регулювання частоти і глибини контролю за продуктивністю виконання самостійної роботи, залежної від типологічних особливостей студентів.

Вирізняють такі основні види самостійної роботи студентів при вивченні професійної англійської:

1. Вивчення нового матеріалу: читання та конспектування літературних джерел інформації; перегляд відеозаписів; прослуховування лекцій магнітних записів та ін.

2. Поглиблене вивчення програмного матеріалу: підготовка до контрольних, практичних робіт; підготовка до модульного контролю та іспитів з англійської мови; виконання типових вправ на аудіювання, на розвиток лексичних навичок, на розвиток навичок діалогічного та монологічного мовлення.

3. Вивчення матеріалу з використанням елементів творчості: підготовка домашнього читання; участь у ділових іграх; участь у розгляді навчальних проблемних ситуацій; підготовка рефератів, доповідей, інформацій з заданої тематики та ін.

4. Слухання лекцій, комунікативний підхід до участі у практичних заняттях.

5. Робота з основною та рекомендованою літературою та ін. [2, с. 89].

Самостійна робота - це форма організації індивідуального вивчення студентами навчального матеріалу в аудиторний та позааудиторний час. Метою самостійної роботи студентів є сприяння у формуванні самостійності як риси особистості та важливої професійної якості молодшої людини, суть якої полягає у вміннях систематизувати, планувати, контролювати і регулювати свою діяльність без допомоги і контролю з боку викладача. Завданнями самостійної роботи можуть бути засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення і систематизація набутих знань, застосування отриманих знань для розв'язання практичних завдань та виконання творчих робіт [2, с. 123].

Ми погоджуємося з думкою О. В. Малихіна, що успіх самостійного навчання залежить від низки психологічних факторів: мотивації навчальної діяльності, довільності пізнавальних процесів сприйняття, уваги, уявлення, пам'яті, мислення, наявності необхідних вольових якостей, а також інтелектуального розвитку. Серед провідних мотивів, які спонукають студентів займатися самостійною навчальною діяльністю, є такі: прагнення отримувати актуальну інформацію з новітніх джерел, яка не забезпечується у багатьох випадках тією навчальною літературою, що пропонується; прагнення більш вільно обирати зміст навчальної діяльності; бажання самостійно працювати над удосконаленням професійних якостей тощо [4, с. 109].

Викладачі професійної англійської повинні ознайомити студентів з актуальністю, метою і завданнями вивчення професійної англійської, її місцем, роллю і значенням у професійній підготовці, визначити загальний обсяг навчальної дисципліни та обсяг розділів і тем на поточний семестр; ознайомити з програмою навчальної дисципліни; пояснити зміст і структуру тематичного плану, послідовність вивчення тем; представити методику самостійного відпрацювання практичних занять; ознайомити з матеріалом, який винесено на модуль; подати основну і додаткову літературу до кожної теми; уточнити форми і методи контролю знань студентів; повідомити графік проведення консультацій та ін. Для самостійного опанування матеріалу з професійної англійської викладач повинен представити студентам розроблені методичні матеріали різного рівня і призначення (тобто дидактичне забезпечення), при цьому ці матеріали повинні передбачати також можливість проведення самоконтролю з боку студента.

Висновок. Самостійна робота є найвищою формою навчальної діяльності за критерієм саморегуляції і цільової спрямованості; вона може диференціюватися залежно від джерела керування, характеру спонукання. Звичайно, проблема формування у студентів уміння вчитися самостійно переростає у проблему попереднього підвищення навчальної мотивації, виховання інтересу до навчання. Всі фактори, пов'язані з пізнавальною активністю, стають більш усвідомленими і дієвими, підсилюється їх роль у навчальній діяльності, зростає активність студентів у перебудові мотиваційної сфери. Таким чином, самостійна робота є однією з найбільш складних та ефективних форм учбової діяльності, що дозволяє студентам набувати вміння та навичок практичного володіння мовою, дає можливість самостійно орієнтуватись у потоці наукової та іншої інформації, а також здатність до самоосвіти та накопиченню знань. Організація та зміст індивідуального самостійного навчання

студента повинні бути спрямовані на вироблення комунікативних навичок, розвиток творчих здібностей, на створення потреби займатись іноземною мовою.

Список використаних джерел

1. Демченко О. Дидактична система організації самостійної роботи студентів / О. Демченко // Рідна школа. – 2006. – № 5. – с. 68–70.
2. Король В.М., Мусієнко В.П., Токова Н.Т. Організація самостійної роботи студентів. - Черкаси: Вид-во ЧДУ, 2003. – 216 с.
3. Кустовський С. М. Удосконалення самостійної навчальної діяльності майбутніх економістів: результати експериментальної перевірки авторської моделі / Кустовський С. М. // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2006. – № 6. – С. 48–53.
4. Малихін О. В. Психологічні основи організації самостійної навчальної діяльності студентів в умовах вищого педагогічного закладу освіти / О. В. Малихін // Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. наукових праць / за заг. ред. М. Б. Євтуха. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2006. – Вип. 31. – С. 104–111.

Отримано 12.09.2015 р.

УДК 37. 018.2

Марушкевич А.А. °

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультет психології, доктор педагогічних наук, професор

СІМ'Я І СІМЕЙНЕ ВИХОВАННЯ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У статті розглядаються окремі аспекти функціонування сім'ї та забезпечення сімейного виховання у сучасному суспільстві. Вказуються причини поглиблення проблем між батьками та дітьми. Розкривається значення у сімейному вихованні ціннісних орієнтацій та пріоритетів. Акцентується увага на необхідності сприяння держави у підтримці та зміцненні сім'ї.

Ключові слова: сім'я, сімейне виховання, ціннісні орієнтації, пріоритети, досвід

В статье рассматриваются отдельные аспекты функционирования семьи и обеспечения семейного воспитания в современном обществе. Указываются причины углубления проблем между родителями и детьми. Раскрывается значение в семейном воспитании ценностных ориентаций и приоритетов. Акцентируется внимание на необходимости поддержки и укрепления семьи со стороны государства.